

Pavlov evangelij – temelj pristinega krščanstva

V Evangeliju po Mateju zasledimo priliko o ljulki med pšenico (prim. Mt 13, 24-30). Govori o tem, da na »njivi«, kjer je pričakovati sadove Nebeškega kraljestva, prej ali slej zapazimo tudi ljulko – plevel, ki ne samo da sam po sebi ne bo obrodil sadu, pač pa tudi duši in zažira pšenico. Pogosto se zastavlja vprašanje, kdo ali kaj je pravzaprav ta njiva. V njej lahko prepoznamo mnogo pomenov: lahko je to človeštvo kot družina po Božji podobi ustvarjenih otrok, med katerimi so nekateri skrajno nepravilni in nasilni do drugih; lahko je to sleherni človek, v katerem se v času zemeljskega življenja bojujejo njegove kreposti s skušnjavami in slabimi nagnjenji; lahko pa v njej prepoznamo tudi Cerkev, ki je *societas mixta*, kot bi rekel sveti Avguštin. Cerkev – seveda govorimo o njenem zemeljskem delu, katere člani skušajo priti k Bogu – ni »popolna njiva«. Žal v njej prej ali slej opazimo tudi ljulko, a to ni nič novega. Že od samega začetka novozaveznega Božjega ljudstva se v tem občestvu poleg pristnih iskalcev in uresničevalcev Božje volje pojavljajo tudi taki, ki skušajo pridati določene primesi – očitno z namenom, da bi uresničili svoje interese.

To se izkaže tudi pri Pavlovem misijon-skem delovanju. Kot obrambo pred takšnimi zlorabami v svojih pismih zelo izpostavi pojem »evangelij«, ki sodi med temeljne teološke pojme Pavlove teologije. Po eni strani gre za kriterij pravega nauka – to je izpostavljeno zlasti v Pismu Galačanom –, po drugi pa za temeljni povezovalni člen, nekakšen skupni imenovalac, med (lokalnimi) krščanskimi

skupnostmi – ta vidik pa je izrazito prisoten zlasti v Pismu Rimljanom.

1 Pojem evangelij

Grška beseda »euangelion« pomeni »veselo vest« oziroma »veselo novico« in se v pavlinski rabi nanaša na sporočilo o Božjem odrešenjskem delu v Jezusu Kristusu. Od šestinsedemdesetih navedkov »evangelij« v Novi zavezi se jih šestdeset nahaja v pavlinskem korpusu (oseminštirideset v nesporno avtentičnih pismih). V pismih se enaindvajsetkrat pojavi glagol »euvangelizomai«: »oznaniti dobro novico« (devetnajstkrat v avtentičnih pismih), dvakrat samostalnik »euangelistes«: evangelist (Ef 4,11 in 2 Tim 4,5), enkrat »pro-euangelizomai«: oznaniti dobro novico pred časom (Gal 3,8). Euangelion je za Pavla klasični izraz Božje milosti, na katerega je potrebno odgovoriti z vero. Občasno Pavel govori o svojem evangeliju – po mnenju E. Lhoseja so mesta, na katerih se pojavlja izraz »moj evangelij«, neavtentična in jih zato ne moremo imeti za pomemben termin Pavlove teologije¹. Več kot dvajsetkrat pa je uporabljena beseda evangelij brez kakršnega koli določila. To očitno nakazuje, da so bili njegovi bralci že seznanjeni s tem izrazom.

2.1 Evangelij in Pavel

Ker se izraz euangelion nahaja v vseh pismih, ki jih izročilo pripisuje Pavlu, razen Pisma Titu, ga – kot je bilo povedano že v uvodu – uvrščamo med osrednje pojme apostolovega teološkega besednjaka. V Novi zavezi se največkrat pojavlja ravno v pavlinskih pismih, zato nekateri stro-

kovnjaki (npr. Becker) menijo, da je bil Pavel tisti, ki je prvi uporabljal ta pojem in ga tako uvedel v novozavežno terminologijo. G. Strecker in drugi pa zagovarjajo tezo, da je na Pavla vplivala helenistična uporaba tega pojma, zlasti kult helenističnega vladarja ali rimskega cesarja, kjer je bil izraz euangelion uporabljen (skupaj z vladarjem kot »soter« – rešenik) za oznanitev odrešenja, povezanega z vladarjevo vladavino. Vendar ta izpeljava ni jasna in pojavili so se argumenti, ki kažejo, da je Pavel ta izraz prevzel iz zgodnje Cerkve, zlasti preko helenistov, ki so prevedli izraz, ki so ga uporabljali v palestinski (hebrejski) Cerkev, b'sora (»sporočilo zmage/rešenja«), v grški euangelion.

Zdi se, da Iz 40-66 s temo o dobri novici o prihajajoči ponovni vzpostavitvi Božje kraljevske vladavine (v LXX [Septuaginti] se uporablja euangelizomai v Iz 40,9; 52,7; 60,6; 61,1) do določene mere vpliva na Pavlovo uporabo pojma euangelion, čeprav se samostalni euangelion v Izaijevi knjigi ne pojavi. Še posebej vpliven je Iz 52,7, saj ga Pavel citira (morda tudi v povezavi z Nah 2,1) v Pismu Rimljanom, in ta tema miru se odraža tudi v Ef 2,13-18. Dokaz pomembnosti Iz 40-66 najdemo tudi v judovski apokaliptični literaturi (prim. 11 Qmelch 2,15-16). Vpliv izaijanskega izraza evangelij na Jezusa (prim. Mt 11,5; Lk 4,43) in evangelskega izročila je ravno tako razvidna in je verjetno vplivala na Pavla v smislu, da je bila del izročila, ki ga je prejel.

Veliko razprav je povzročila Pavlova sicer nepogosta, vendar vpadljiva izjava »moj evangelij« (Rim 2,16; 16,25; 2 Tim 2,8), ki naj bi vključeval njen možen odnos z izvorom in naravo celotnega novozaveznega pojmovanja izraza euangelion. Omenili smo že mnenje E. Lohseja. Zagotovo je izraz »moj evangelij« lahko mišljen kot navajanje vsebine, ki jo je odločno oblikoval Pavel, vendar to nikakor ni edino možno razumevanje, zlasti če upoštevamo vzorec pojavljanja besede evangelij v ostali pavlinski uporabi.

Pavel ravno tako govori o »Božjem evangeliju« (prim. Rim 1,1; 15,16), »evangelij njegovega Sina« (Rim 1,9), »Kristusov evangelij« (Rim 15,19) ali preprosto »evangelij« (brez nadaljnjih opisov). Nekateri od teh uporab se pojavijo celo v splošnem kontekstu relativno nepogostih izrazov »moj evangelij« (npr. Rim 15,16.19; 16, 25; 2 Tim 1,8.10; 2,8). Pavel govori tudi o »našem« evangeliju v 1 Tes 1,5 in 2 Tes 2,14, čeprav moramo upoštevati dejstvo, da Pavel skupaj s Silo in Timotejem (prim. 2 Kor 1,19) deli uvod teh dveh pisem (prim. 1 Tes 1,1 in 2 Tes 1,1) in da sta ta dva sodelavca skupaj s Pavlom opravljala služenje evangeliju, ki je rodilo Cerkev v Tesaloniki (prim. Apd 17,1-15).

Nasprotovanja, na katera je Pavel naletel v Galaciji, so ga privedla do prepričanja, da bistvena narava njegovega evangelija izhaja iz Božjega razodetja (Gal 1,11-12; prim. 1 Tim 1,11). Nedotakljivost tega evangelija (Gal 2,5.14) naj bi bila varovana pred prikritim in smrtonosnim popačenjem, ki ga je Pavel imenoval »drugačen evangelij – ki pa v resnici ni povsem drugačen« (Gal 1,6-7). Na kakršno koli avtoriteto ali verodostojnost bi se skliceval »Judejec«, tudi če bi se na angela iz nebes (Gal 1,8), bi morali ta »evangelij« zavriniti, če bi se razlikoval od tistega, ki ga je Pavel pridigal Galačanom. Kriterij ni oseba niti verodostojnost, pač pa narava samega evangelija (ki ga Pavel pojmuje tudi kot »vero« v Gal 1,23).

Pavel govori o svojem Božjem razodetju podobno kot o poklicu in poslanstvu izraelskih prerokov. Bog ga je določil že pri rojstvu (Gal 1,15; prim. Jer 1,5), ga poklical, mu razodel svojega Sina (Gal 1,16, prim. 1,12) v nebeškem videnju (1 Kor 9,1; 15,8; Apd 9,1-19; 22,3-16; 26; 12-18) in ga poslal oznanjati evangelij (euangelizomai) narodom (Gal 1,16; prim. Iz 6,8; Jer 1,7; Ezk 2,3). Ta samopodobna (samoidentiteta) je povezana s Pavlovo predstavo o sebi kot o glasniku eshatološke

»dobre novice« miru (Rim 10,13-15; prim. Iz 52,7; Nah 1,15).

Očitno je, da je v središču Pavlovega evangelija eshatološko delo Boga v Kristusu in da je apostolova naloga prinašati to oznanilo vsem narodom. Raziskave o Pavlu nakazujejo, da je logika njegovega evangelija naravna izpeljava tistega, kar mu je bilo razodeto preko njegove izkušnje z Gospodom na poti v Damask. V prizadevanjih v Galaciji za evangelij svoboden postave, po katerem so bili narodi sprejeti v Kristusa mimo judovskih obredov in identitetnih oznak, je Pavel hitro izpostavil nenavaden način, preko katerega je njegov evangelij prišel do njega in poudaril njegove bistvene značilnosti. Vendar bi Pavel lahko govoril tudi o tem, da je »sprejel« določena izročila od teh, ki so sprejeli vero pred njim

(npr. 1 Kor 11,23-26; 15, 3-11), in tu je dokaz, da je prevzel in vključil zgodnjekrščanske izpovedi vere v svoja pisma. Ta izročila so morala biti skladna s kristološkim in soteriološkim bistvom evangelija, ki mu je bil razodet.

Na vseh drugih mestih se je Pavel čutil svobodnega skovati »partnerstvo (koinonia) v evangeliju« (Flp 1,5) s filipljansko cerkvijo (ki je verjetno vključevala denarno pomoč za Pavlovo evangelijsko služenje; prim. »koimonia« v Rim 15,26; 2 Kor 8,4; 9,13). In če je bil zagret za resnico evangelija v Galaciji, je pomembno tudi, da so odlomki, v katerih se pogosto pojavlja izraz euangelion, med najbolj strastnimi in osebnimi v pavlinskem korpusu (npr. 1 Kor 9; Flp 1; 1 Tes 2). Opazimo lahko Pavlovo uporabo izraza euangelion v večih njegovih začetnih molitvah zahvale (Rim 1,9; Flp

Sveti Pavel s knjigo, mozaik, 493-526, Arianski baptisterij, Ravenna

1,5; Kol 1,6; 1 Tes 1,5-6). Tu Pavel opazi, da je posledica vere, ljubezni in upanja v vernikih dokaz, da je evangelij izpeljal svoje močno delo v sredi tesaloniške cerkve (1 Tes 1,3-5).

2.2 Božji in Kristusov evangelij

V pavlinških pismih sedemkrat zasledimo izraz »Božji evangelij« in desetkrat »Kristusov evangelij« (ali »njegovega Sina, Gospoda Jezusa). V treh omembah je izraz »Božji evangelij« (Rim 1,1; 15,16; 1 Tes 2,9) tesno povezan z izrazom »Kristusov evangelij« (Rim 1,9; 15,19; 1 Tes 3,2). V 2 Kor 10, 14 v povezavi z 11,7 zasledimo obratno zaporedje. Pismi Korinčanom vsebujeta pet primerov »Kristusovega evangelija« in samo en primer »Božjega evangelija« (2 Kor 11,7). Po drugi strani 1 Tes vsebuje tri primere izraza »Božji evangelij« in samo en primer »Kristusov evangelij« (1 Tes 3,2). Kot lahko vidimo, ni jasnega vzorca oziroma pravila, kdaj Pavel uporablja prvi in kdaj drugi izraz.

Vprašanje je tudi, ali bi morali Božji in Kristusov pri izrazih »Božji evangelij« in »Kristusov evangelij« razumeti kot objektni ali subjektivni genitiv. Kot objektni genitiv sta Bog in Kristus vsebina evangelijskega sporočila - govorimo torej o evangeliju o Bogu oziroma Kristusu). Genitiv pa lahko razumemo kot subjektivni: v tem primeru je Bog oziroma Kristus avtor ali izvor evangelija (evangelij, ki je/izvira od Boga/Kristusa). Na primer iz konteksta Rim 1,1, v katerem se pojavi izraz »Božji evangelij«, razberemo, da je poudarek na izvoru evangelija (subjektivni genitiv). Po drugi strani pa je verjetno »evangelij njegovega Sina« v Rim 1,9 mišljen kot vsebina Pavlovega pridiganja (objektni genitiv). Najpogostejše pa je pri Pavlovih pismih najbolje razumeti genitiv v obeh možnih pomenih. Včasih se zdi, da sobesedilo skuša izpostaviti objektivni genitiv, včasih subjektivnega, pogosto pa sta možna oba. Navsezadnje se moramo zavedati, da je v Pavlovi teologiji Bog v Kristusu oboje:

vir in vsebina evangelija; vendar je večji poudarek na Kristusu (prim. Gal 1,16; [euangelizomai]; 2 Kor 1,19; 4,5; Flp 1,15-18) ali na »križanem Kristusu« (1 Kor 1,23; prim. Gal 3,1) kot povzetku Pavlovega oznanjevanja. Tako bi lahko rekli, da je »oznanjevanje evangelija« in »oznanjevanje Kristusa« eno in isto, med seboj zamenljivo (1 Kor 1,17 in 1,23; 1 Kor 15,1.11 in 15,12; 2 Kor 4,3 in 4,4). V bistvu je za Pavla »sporočilo križa« (1 Kor 1,17-18) ali »oznanilo sprave« (prim. 2 Kor 5,19) ravno tako eno in isto oziroma medsebojno zamenljivo.

2.3 Uporaba preteklega, sedanjega in prihodnjega časa v zvezi z evangelijem

Sporočilo evangelija je močno Božje orodje, preko katerega se Božje odrešenje in pravičnost razodevata v sedanjosti (prim. Rim 1,16-17). V tem smislu je soroden bibličnemu pojmovanju Božje besede kot močne in učinkovite. To lahko prispeva k razlagi, zakaj je, zlasti v Pavlovih zahvaljevanjih za Cerkve, euangelion do določene mere sinonimen z »martyrion« (= pričevanje, pričevalec), »logos« (= beseda) in »ho logos tou theu« (Božja beseda). Pavel lahko uporabi euangelion z namenom, da nakaže njegovo aktivnost, ali v prihajanju (prim. 1 Tes 1,5), potrditvi (prim. 1 Kor 1,6) ali obroditvi sadov ter širjenju (prim. Kol 1,6).

Vendar sta se vidik preteklega in prihodnjega časa evangelijskega sporočila pri Pavlu izkazala za ravno tako pomembna. Zgodovinski dogodki razglašeni v evangeliju so nujno postavili njegove temelje in priskrbeli »verodostojne korenine« (prim. 1 Kor 15,1-20). Vendar evangelij ne more biti ločen od prihodnjih dogodkov: Pavel govori o dnevu, ko bo vsevedni Bog sodil misli vsakogar »v skladu z mojim evangelijem« (Rim 2,16). To lahko pomeni, da je Pavlov evangelij osnova za njegovo izjavo glede prihodnje sodbe, ali da bo njegov evan-

gelij kriterij sodbe. Govori pa tudi o pozitivnih stvareh: o upanju, ki je vsebina evangelija (Kol 1,23), in o evangeliju, ki prinaša luč življenja in nesmrtnosti (prim. 2 Tim 1,10). Medtem ko se ugodnosti tega evangelija začnejo tukaj in sedaj v sprejemanju evangelija, predstavljajo tudi vernikov večni cilj.

Pretekli čas evangelija se ozira nazaj preko »dobre novice« o Kristusovi odrešenjski smrti in vstajenju (prim. 1Kor 15,1-4), celo v čas njegove epifanije – njegovega razodetja kot odrešenika (2 Tim 1,10), morda se to vsebinsko nanaša na njegovo utelešenje (kot v 1 Tim 3,16). Pavel lahko govori o evangeliju kot tistem, »ki ga je Bog napovedal po svojih prerokih v svetih Pismih...« (Rim 1,2). Apostol še posebej poudari, da je Pismo (prim. 1 Mz 12,3) »...napovedalo Abrahamu veselo novico« (Gal 3,8; izraz: proeuangelisato). Tako se je Božji blagoslov podaljšal do Abrahama (prim. 1 Mz 12,3 in Gal 3,14), kot tudi kot izpolnitev Božjih obljub, ki so jih napovedovali starozavezni preroki (prim. Rim 1,1-4). Vse to je nekako vključeno v zelo bogat izvleček Pavlovega oznanjevanja evangelija Kristusa, Božjega Sina (Rim 1,9). Najverjetnejša razlaga teh Pavlovih navedkov »evangelija« pred Kristusom je povezana z Božjim načrtom za prihodnost: razširjenje evangelija po vsem svetu preden pride konec (»panta ta ethne« v Mt 28,19 in Lk 24,47).

Tako je povsem možno, da je Pavlovo osredotočenje na izraz »panta ta ethne« (»vsi narodi«) v Gal 3,8, ki je sposojen iz 1 Mz 12,3, kjer služi kot popravek k judovskemu razumevanju, kako bodo narodi vključeni pod Abrahamov blagoslov (obveznost obreze), povezano s Pavlovim razumevanjem pričakovane globalnega vpliva evangelija. Ta tema se ponovno pojavi na koncu Rim pri utrjevanju po »mojem evangeliju in oznanjevanju Jezusa Kristusa« (Rim 16,25; kerygma Iesou Christou), ki je bilo razodeto »v preroških pismih vsem narodom« (Rim 16,26; panta ta

ethne). Ne glede na to, ali je ta zaključna hvalnica (Rim 16,25-27) avtentično Pavlova ali ne, spretno povzema osrednji poudarek Pavlovega evangelija: Božji načrt odrešenja človeštva v Kristusu.

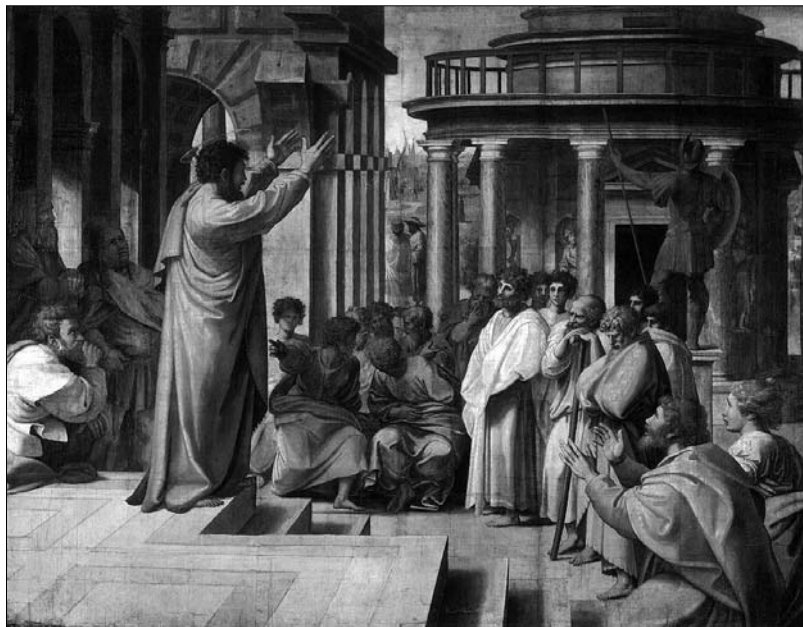
2.4 Evangelij, milost in vera

Apostol Pavel povsem nedvoumno jasno pove, da bi kakršno koli spreminjanje evangeljskega sporočila pomenilo odvrnitev od Boga, »ki vas je poklical po Kristusovi milosti« (Gal 1,6; glej tudi 2 Kor 11,4). Vsaj deset drugih odlomkov v pavlinskem korpusu ravno tako vsebuje tesno povezavo med »evangelijem« in »milostjo« v neposrednem kontekstu, ki izrazito nakazuje, da je edini odrešenjski »kanal« Božje milosti čista »resnica evangelija« (Gal 2,5,14). Pravzaprav je povezava med »evangelijem« in »milostjo« tako daljnosežna in močna, da Pavel pove korintski Cerkvi, da je njihova darežljivost povezana z njihovo »podrejenostjo v izpovedovanju Kristusovega evangelija in radodarnosti vašega občestva...« (2 Kor 9,13) ter da je izraz »vsepresegajoče Božje milosti (hyperballousan charin)« (2 Kor 9,14), ki jim je bila dana.

Tudi ko se je Pavel trudil nenehno varovati »resnico evangelija« (Gal 2,5,14) »Kristusove milosti« (prim. Gal 1,6), si je tudi prizadeval razčistiti vprašanje primerne odgovora na evangelij: vera v Jezusa Kristusa, brez zvođeneli mešanic »del postave« (Gal 2,16). »Dobra novica« Božje nezaslužene naklonjenosti je po Pavlu dostopna vsakomur, ki veruje (prim. Rim 1,16), tako Judu kot poganu. Bog jih je izbral za odrešenje preko posvetitve s Svetim Duhom in vere v resnico (pistei aletheias, prim. 2 Tes 2,13), in tako tisti, ki so preko evangelija poklicani, dosežejo slavo Gospoda Jezusa Kristusa (prim. 2 Tes 2,14).²

3 Evangelij v Pismu Galačanom

»Prvi del (Pisma Galačanom) bi lahko naslovili »resnica evangelija«. Začne se z odloč-

Caravaggio, **Spreobrnjenje sv. Pavla**, 1600, olje na platnu, 230 cm × 175 cm, kapela Cerasi, Sveta Maria Maria del Popolo, Rim.

no izjavo, ki jo podkrepi z grožnjo: drug evangelij ne obstaja.«³

3.2 Uvodni pozdrav in izraz začudenja – Gal 1,1-10

Navadno Pavel začne pisma s kratkimi zahvalami in blagoslovi, čeprav se razlikujejo po dolžini in vsebini, vsi izražajo hvaležnost za vero skupnosti in nakazujejo teme, ki bodo v pismu sledile. Pismo Galačanom pa nima takšnega uvoda z zahvalami in blagoslovi - to je deloma posledica situacije, v kakršni se galačanska skupnost nahaja: bili so v procesu zapustitve Boga in so se začeli oklepali drugega evangelija, zato ni bilo razloga, da bi Pavel pohvalil njihovo vero. Namesto zahvale Pavel začne s strogim izrazom ogorčenosti in začudenja, v katerem trdi, da je le en evangelij. Retorično gledano je izpustitev pohval in blagoslovov opozorilo, da je situacija dosegla kritične razsežnosti. Edina podobnost z ostalimi pismi je ta, da nakaže temo pisma: enost evangelija.

Pavel trdi, da se bodo s sprejetjem drugega evangelija odvrnili od Boga in se povrnili v sedanjo dobo vladavine zla, iz katere jih je Kristus izpeljal, ko je dal sam sebe za naše grehe. Enost evangelija bo potrdil s svojo avtobiografsko pripovedjo (Gal 1,11sl.). V tem odlomku so prvič omenjeni t.i. »agitatorji«, ki skušajo »zbegati« (tarassontes) Galačane in skušajo evangelij »postaviti na glavo« (metastrepsai). »Tarassein« je isti glagol, ki ga uporabi tudi pri nadaljni omembi agitatorjev v Gal 5,10. Uporablja ga tudi evangelist Luka v Apd 15,24, kjer opisuje, da so prišli določeni posamezniki iz Judeje in so s svojimi nauki zmedli antiohijsko skupnost. Za Pavla je bila zahteva, naj Galačani spoštujejo predpis obreze sporna in je podcenjevala Kristusovo odrešensko darovanje za naše grehe, kar bo natančneje razloženo v 2,11-21. Zlasti v šesti vrstici lahko razberemo, da so Galačani začeli proces oddaljevanja od Pavlovega tore osvobojenega nauka in se pridruževali različici, ki od njih zahteva obrezo. Za »obračate

od« uporabi glagol »metatithemi«, ki je zelo močan in se je verjetno Galačanom zdel pretiran, saj pomeni zapustiti (dezertirati) ali odpasti. Galačani so verjetno mislili, da s sprejetjem obreze pravzaprav nadgrajujejo Pavlov nauk, ki tega (še) ni zahteval. Pomembno je poudariti, da izraz »euaggelion« na tem mestu seveda ne pomeni svetega spisa - kot bi to razumeli danes, niti ne ustnega izročila, pač pa gre za razglasitev (odrešenjskega) dogodka: Kristusovo smrt in vstajenje. Kasneje bo govoril o evangeliju za neobrezane in evangeliju za obrezane - tudi tu ne gre za dve vsebinsko različni verziji. Bistveno sporočilo je, da je evangelij samo en in edini, razprava o naravi tega razodetja pa bo sledila v sledečih delih pisma. Pavel poudarja tudi to, da njegova avtoriteta ni utemeljena v njemu same-mu, pač pa v evangeliju, ki ga oznanja, in Galačani niso dolžni biti pokorni Pavlu, pač pa evangeliju. Samega sebe torej predstavi kot Božjega glasnika. Ker mu je bil evangelij oznanjen, mu je ravno tako dolžan biti pokoren in ga tudi sam ne more spreminjati: ne želi ugajati ljudem, pač pa biti »Kristusov služabnik«. J. H. Schütz je zapisal: »Pavel lahko oznanja le to, kar je že prej oznanjal in skupnost lahko prejme le, kar je že prejela. Evangelij je tako dvostranska norma: pokorščina je potrebna tako pri oznanjevanju kot sprejemanju.« Izraz »angel iz nebes« moramo razumeti v povezavi z Gal 3,19, kjer pravi, da je bila postava razglašena »po angelih, s pomočjo posrednika«. Pavel trdi, da tudi slednji niso avtoriteta, ki bi mogla spremeniti evangelij, in pri oznanjevanju evangelija nimajo bistvene vloge: pokorni so evangeliju ravno tako kot Pavel.

3.3 Pavlov evangelij nima svojega izvora pri človeku (1,11sl.)

Gre za avtobiografsko pričevanje, s katerim skuša Pavel prepričati Galačane, da njegov evangelij ni »kata anthron« - človeškega izvora. Z izpostavljanjem določenih dogodkov

iz svojega življenja želi pokazati, da njegov evangelij ni človeškega izvora in da je živel v skladu z evangelijem, ki ga oznanja. Gre za najbolj razširjeno verzijo njegove avtobiografije, zato tu vzemo največ o Pavlovem življenju. Verjetno je Pavel v pismo vključil tako obsežno avtobiografijo kot obrambo pred agitatorji: ena teorija pravi, da so agitatorji trdili, da je Pavel pokoren jeruzalemski Cerkvi - on pa se brani, da njegov evangelij ne izhaja iz skupnosti ljudi, pač pa od Boga in to potrjuje s svojim življenjem. Po drugi teoriji so ga obtožili, da deluje neodvisno od jeruzalemske Cerkve - ni ji pokoren, in da s svojim od tore osvobojenim naukom želi ugoditi ljudem. Do teh teorij so prišli po metodi »zrcalnega branja«: če na primer Pavel izrecno trdi, da ne želi ugajati ljudem, se sklepa, da so mu to očitali. Avtobiografska snov, ki jo zasledimo v 1,13-2,14, ima torej funkcijo prepričevanja Galačanov, da evangelij ni človeškega izvora (prim. 1,11-12), in ne funkcije apolo-gije pred obtoževalci. Sklepamo pa lahko, da dogodki niso zvesti dejanski kronologiji, saj je bil tu Pavlov namen prepričevanje o izvoru evangelija, ne pa zgodovinsko zvest opis življenja. Struktura je sledeča:

- 1,11-12: *napoved teme - evangelij ni človeškega izvora*, ni »kata anthron«, ta trditev izraža bistvo povedanega v Pismu Galačanom. Ravno zaradi Božjega izvora evangelija se je zgodilo tisto, kar se je Judom zdelo nemogoče: Bog je sprejel pogan-ske narode v skupnost Izraela, in to na osnovi vere, ne pa na osnovi del postave. Ti dve vrstici lahko primerjamo z Rim 1,16-17, ki izražata temo Pisma Rimljanom: evangelij je Božja moč, ki odrešuje vsakogar, ki veruje vanj, saj se v tem razodeva Božja pravičnost. Izjavo, da ni človeškega izvora, podkrepi z dvema izjavama: ni ga prejel (paralebon) in ni se ga naučil od človeka (edidaxten). S tem ne želi izključiti vsega izročila - ki se širi preko ljudi (prim. 1 Kor

II,23-26; I,5,3-7, zagotovo je Pavel marsikaj sprejel od ljudi, ki so bili kristjani pred njim, vendar medtem ko so drugi sprejeli evangelij preko oznanjevanja drugih, to za Pavla ne velja. Sam je evangelij prejel preko razodetja Jezusa Kristusa (I,15; »apokalypsis Iesou Christou«) - verjetno gre tu za objektni genitiv - in je povezan z dogodkom na Pavlovi poti v Damask. Nekateri strokovnjaki pa trdijo, da to »razodetje« ni poovezano s tem dogodkom, pač pa s tem, kar mu je bilo razodeto po Svetem Duhu v prvih dneh njegovega krščanstva o pomenu Kristusovega trpljenja, smrti in vstajenja.

- I,13-17: prvi dokaz: Pavel je prejel evangelij preko razodetja Jezusa Kristusa;
- I,18-20: drugi dokaz: jeruzalemska Cerkev ni imenovala (pooblastila) Pavla;
- I,21-24: tretji dokaz: tisti v Judeji so pove-
ličevali Boga zaradi Pavla;
- 2,1-10: četrti dokaz: Pavel je branil resnico evangelija v Jeruzalemu;
- 2,11-14: peti dokaz: Pavel je branil resnico evangelija v Antiohiji in na koncu tega po-
ročila sledi razlaga izraza evangelija v 2,15-21:
- 2,15-21: Pavlov evangelij: Opravičeni smo po veri v Jezusa Kristusa.⁴

3.4 Razlaga vsebine Pavlovega evangelija – Gal 2,11-21

V navedenem odlomku najdemo Pavlovo razlago njegovega že v predhodnem odlomku omenjenega izraza »resnica evangelija« (Gal 2,5,14). Resnica evangelija je v oznanilu, da **izhaja opravičenje človeka samo iz vere in iz usmiljenja po eni ter iz milosti krsta po drugi strani**. Opravičenje torej ne prihaja iz »del postave« (ex organon nomou) (prim. Gal 2,16), pač pa samo po veri v Jezusa Kristusa (dia pisteos Iesou Christou) (prim. Gal 2,16). Pavel želi poudariti, da to opravičenje ni stvar narodne ali kulturne identitete, kot jo neob-

hodno zahtevajo »dela postave«, pač pa vera v Kristusa: »Ne zametujem Božje milosti; kajti če je pravičnost po postavi, potem je Kristus umrl zaman« (Gal 2,21).

Povod za to razlago je vprašanje skupnega obeda (sunistemi = biti skupaj, predstaviti se) kristjanov iz judovstva in kristjanov iz poganstva. Kristjani iz judovstva so namreč še vedno spoštovali postavo, po kateri so bili vezani na t.i. pravilo čistosti – Jud, ki bi obedoval skupaj s poganom, bi se s tem »onečatil«; za kristjana pa je prav skupen obed postal neobhoden in sovпада z odrešenjem po Kristusu. Tako je prišlo do spora s Petrom v Antiohiji, kjer se je Pavel Petru »v obraz uprl« (Gal 2,11). Peter je najprej jedel skupaj s pogani, dokler niso prišli »nekateri, ki so bili z Jakobom« (Gal 2, 12). Nato se je začel poganom »umikati in se jih ogibati« – »iz strahu pred obrežanimi« (prim Gal 2,12). V tem odmiku od skupnega obedovanja je Pavel videl odmik od tega, kar je »v skladu z resnico evangelija« (Gal 2,14). V skladu z vsebino Pavlovega evangelija so tudi pogani del tistega občestva, ki ga v Gal 6,16 imenuje »Izrael Božji«, in kjer je krščanska svoboda utemeljena kot skupen obed kristjanov iz judovstva s kristjani iz poganstva.

Pomemben je tudi že omenjeni kontrast med pojmom dela postave (erga nomou), ki torej ne opraviči osebe pred Bogom, in vera v Jezusa Kristusa (pistis Ieosou Christou). Dela postave so dela in dejanja, ki jih predpisuje Mojzesova postava. Zanimivo je, da ta besedna zveza - značilna za Pavla - nima hebrejske ustreznice v Stari zavezi, najdemo pa jo v Kumranskih spisih. Tradicionalna reformacija jo je razlagala kot opravičenje po delih - kot da so bila tudi dela postave mišljena kot dobra dela, nekakšne zasluge, po katerih so se ljudje hoteli opravičiti pred Bogom. Dela postave v pavlinski teologiji ne pomenijo legalizma oziroma nekega konformističnega izpolnjevanja pravnih

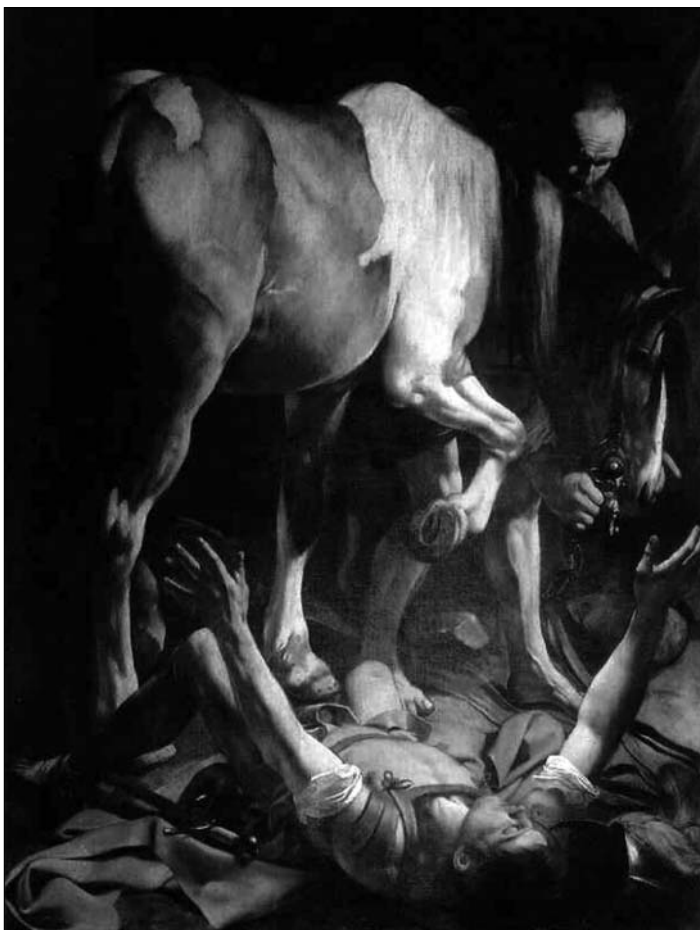
določb brez duhovne poglobitve, pač pa dejanja in drže, ki bi Galačane, če bi jih izpolnjevali, identificirala z judovskim načinom življenja. Pogoj za »polnopravno« članstvo v krščanski skupnosti bi torej bil prevzem judovskih kulturnih vzorcev. V Gal 1,7 Pavel omenja neke 'nasprotnike', »ki vas begajo in hočejo Kristusov evangelij postaviti na glavo«. Slednji so namreč dokazovali, da Pavlov evangelij brez Postave ni dovolj, in če torej Galačani hočejo postati deležni vseh 'ugodnosti' Izraelovega mesije, se morajo okleniti judovskega načina življenja s tem, da si prisvojijo nekatere predpise Mojzesove

postave. Najpomembnejše med slednjimi so: obreza, prehrabeni predpisi in obhajanje različnih praznikov.⁵

4 Evangelij v Pismu Rimljanom

4.1 Pojmovanje evangelija v Pismu Rimljanom

Bistveno za uporabo izraza euangelion v tem pismu je, da gre za v krščanski skupnosti dobro uveljavljen pojem in da z njim Pavel poudari, da je ravno verovanje v en in isti evangelij tista vez, ki povezuje vse kristjane v eno skupnost. Oznanjevanje evangelija tudi legitimizira Pavlovo apostolsko poslanstvo.

Rafael Santi, *Sveti Pavel uči v Atenah*, 1515, tempera na papirju, pritrjenem na platnu, 390 x 440 cm, Victorijin in Alberov muzej, London.

4.2 Uvodni pozdrav in začetni del pisma (Rim 1)

Pavel v Pismu Rimljanom poudari pomembnost svojega poslanstva, ki mu je bilo dano, in poudarja visoko avtoriteto evangelija, ki je sporočilo samega Boga in »ga je Bog napovedal po svojih prerokih v svetih Pismih« (Rim 1,2). Pavel skuša usmeriti pozornost svojih bralcev na evangelij, ki se oznanja v središču poganškega sveta. S tem jih poučuje o osnovnih temeljih krščanske vere in življenja. Skupnost spodbuja, naj prisluhne vsebini euangeliona, ki je enovita vsebina vere kristjanov, kjer koli le-ti živijo. Svoje pismo začne z evangelijem, da bi svojim bralcem zagotovil, da tako oni kot tudi on sam pripadajo skupaj Kristusovi skupnosti - kajti vesela novica je tista, ki jih povezuje v skupnost. Ni dvoma, da je bil tako izraz euangelion kot tudi njegova vsebina dobro znana članom rimske krščanske skupnosti. Apostol tu uporablja njim že znane in uveljavljene izraze, vendar se tu Pavel sklicuje na oznanjevanje in verovanje najzgodnejših kristjanov, kot je bilo oblikovano pred njegovo spreobrnitvijo.

Pavel uporablja izraza euangelion in euan-gelidzesthai v Pismu Rimljanom očitno zelo premišljeno. Potem ko izpostavi neprimerljivo pomembnost evangelija in poda prepričljivo vsebino, kratko poda interpretacijo daru, ki je vključen v to sporočilo: razodetje Božje pravičnosti (prim. 1,16-17). Izraz euangelion v tem odlomku moramo povezovati z izrazi v uvodnem pozdravu. Pavel da prednost avtoriteti evangelija in ne njegovi osebni teološki pogledom. Resnica evangelija je tako prodorna, da je celo bivši preganjalec postal njegova priča. Oznanjevanje evangelija učinkuje kot reševanje duš iz večne obsodbe. Njegova t.i. teologija opravičenja iz vere je seveda nastala pod vplivom dogodka na poti v Damask. Ko se je spreobrnil, je prišel do spoznanja, da človek nikoli ne bo v celoti ugodil Bogu, četudi bi izpolnjeval vse zahteve Po-

stave, opravičen postane le tako, da sprejme nezasluženi dar vere - tako preide iz pravičnosti po postavi na pravičnost iz vere.

V 2,16 Pavel govori o svojem evangeliju, po katerem Bog sodi človeške skrivnosti po Kristusu Jezusu. Mnogi strokovnjaki menijo, da je omenjena vrstica neavtentični kasnejši vrinek, saj se izraz »moj evangelij« pojavlja le v devteropavlinških tekstih. Pavel govori o pomenu evangelija, ko razpravlja o vlogi Izraela in nevernih Judih (prim. 10,15sl; 11,28), saj je Božji evangelij naslovljen tako na Jude kot pogane in se zastavlja vprašanje, zakaj Judje, ki so bili prvi naslovljenci evangelija, le-tega niso sprejeli. Končno Pavel omenja pomen evangelija v Pismu Rimljanom tudi, ko razpravlja o njegovem prihodnjem delu (prim Rim 15;16.19.20). Še posebej Pavel poudarja pomen evangelija v uvodu in sklep-nem delu tega pisma.

Kot lahko opazimo, je uvod popolnoma prežet z izrazom evangelij. Tako v 1 Kor 15 kot tudi v Rim 1 se evangelij nanaša na pre-roke in izpolnitev Božjih obljub, ki so jim bili priče. Tako je celota svetih spisov Stare zaveze interpretirana kot dokaz resnice krščanskega evangelija. Mnogi strokovnjaki soglašajo, da je Rim 1,3-4 predpavlinško besedilo, ki je bilo tedaj v Rimu že znano in ga je Pavel tukaj samo citiral, gre namreč za skupno veroizpoved. Temu v prid govori kar nekaj namigov: Davidovo potomstvo ni omenjeno nikjer drugje v Pavlovihi pismih, razen v 2 Tim 2,8 - verz, ki zopet predstavlja citat. Uporablja tudi izraze, ki niso značilni za Pavla: postavljen (horidzein), duh svetosti, meso v smislu zemeljskega življenja itd. Ko Pavel razlaga vsebino evangelija, pogosto uporablja kristološki izraz Božji Sin. Bistveno sporočilo evangelija je, da vsi tisti, ki se bodo na Božji milostni dar, ki se je zgodil z velikonočnim dogodkom, odzvali z vero, bodo rešeni. Tako pogani kot Judje. Pavel daje zelo pomemben ekumenski uvod na začetku pisma Rimljanom, od koder

koli že izhajajo, iz judovstva ali poganstva, vsi so združeni v Kristusu Jezusu, katerega moč je razglašena v izpovedi vere kot ustreznemu odgovoru na evangelij.

4.3 Evangelij in razodetje Božje pravičnosti v Rim.

Zagotovo se vsebina evangelija najjasneje razkrije v **Rim 1,16-17**: »*Ne sramujem se evangelija, saj je vendar Božja moč v rešitev vsakomur, ki veruje, najprej Judu in potem Grku. V njem se namreč razodeva Božja pravičnost, iz vere v vero, kakor je zapisano: Pravični bo živel iz vere.*« Sramovati se evangelija se tu navezuje na Petrovo izdajstvo, ko po Kristusovem prijetju ni priznal, da ga pozna, pač pa ga je bilo sram in je trdil, da ne pozna tega človeka (prim. Mr 14,71). Ne sramovati se evangelija torej pomeni, da se Pavel ne odreče pričevanju o Kristusu, ki je Gospod. Kristološka vsebina evangelija temelji na razodetju Božje pravičnosti. Pavel z besedami 'iz vere v vero' (*ek pisteos eis pistis*) poudari, da je vera nujno potrebna za razodetje. To v nadaljevanju podpre s stavkom iz preroka Habakuka: »Pravični bo živel iz vere« (Hab 2,4).

Ta odlomek tako predstavlja centralno mesto v Pismu Rimljanov, saj Pavel z njim odpira oziroma napoveduje temo celotnega pisma. Tako imamo v nadaljevanju (**Rim 1,18-4,25**) opisano, kaj razodetje Božje pravičnosti sploh pomeni. Vsi ljudje, Judje in pogani, so pod oblastjo greha. Brez Kristusa nimajo nobenih možnosti, da bi ušli Božji obsodbi greha. Vendar so ljudje lahko deležni Božje pravičnosti, to je, osvobodjeni so Božje obsodbe in postanejo deležni Božje dobrotljivosti. To morejo prejeti samo po veri v Kristusa, ne pa z dobrimi deli. V **Rim 5-8** opisuje sadove te nove povezanosti z Bogom: rešitev pred Božjo jezo, osvoboditev iz suženjstva greha, prostost od postave in zmago nad smrtjo po delovanju Božjega Duha v Kristusu. Pavla v **Rim 9-11** skrbi dejstvo, da Judje to odrešenje,

za katerega se on zavzema, zavračajo. Pravi, da je Izrael storil napako s tem, ko si je izbral pot »del« namesto poti »vere«. Kljub temu pa obstaja ostanek vernih tudi med Judi. Trenutna zakrknjenost Izraela je pravzaprav del Božjega načrta za dokončno rešitev vseh ras. In končno je v **Rim 12,1-15,13** opisano novo življenje, življenje v Kristusu. Pavel tukaj začne s praktičnimi dejstvi, ki so posledica tega novega razmerja do Božje pravičnosti v življenju kristjana.

4.4 Evangelij in Judje

Pavel daje velik poudarek odrešenju poganov, vendar pa se zavzema prav tako za Jude, katerim je bil evangelij najprej oznanjen, »kajti Bog se ne kesa svojih milostnih darov in svojega klica« (Rim 11,29). V kontekstu Izraelove usode omenja evangelij trikrat: Rim 10,15.16; 11,28. Ker Judje niso sprejeli evangelija, je bil ta oznanjen tudi poganom. To pa ni bila zadnja Božja pobuda prvoizvoljenemu ljudstvu: »Glede na evangelij so sovražniki, in sicer v vaš prid, glede na izvolitev pa so ljubljeni zaradi očetov.« Božje vabilo za Jude ostane veljavno tudi v novi perspektivi evangelija. Vesela novica je bila Izraelu posredovana preko poslancev in Bog še vedno pričakuje njihovo sprejetje vabila, ki bi ga izkazali tako, da bi postali pokorni resnici evngelija (prim. 10,16 sl.).

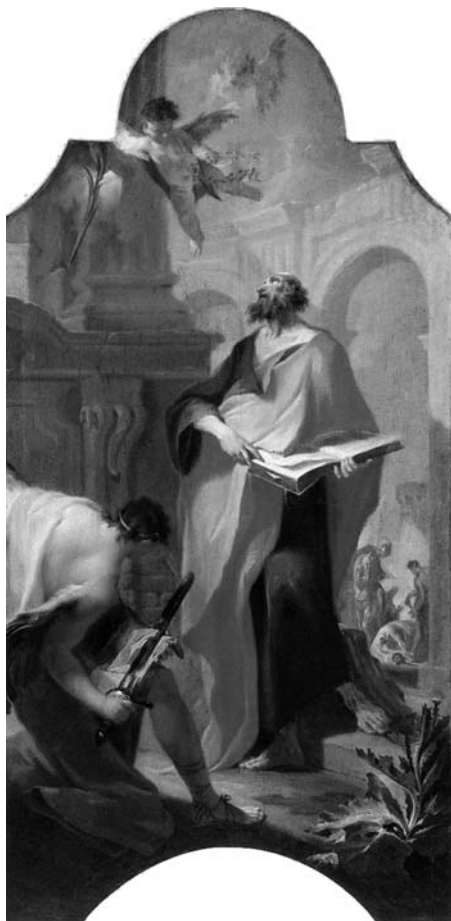
4.7 Sklepni del pisma (Rim 15)

Tako v uvodnem (Rim 1) kot tudi sklepnem delu pisma (Rim 15) Pavel izraz evangelij uporablja tudi za razlago apostolskega poslanstva. Evangelij je namreč bistvo in merilo krščanske vere in načina življenja. V Rim 15,16 zapiše: »da bi bil služabnik Kristusa Jezusa med pogani in opravljal duhovniško službo za Božji evangelij, da bi tako pogani postali Bogu prijetna daritev, posvečena v Svetem Duhu.« Uporablja tipično obredne izraze, da bi s tem nakazal smisel in cilj svojega apostol-

skega poslanstva. Najpomembnejša naloga je, da poganom oznani Kristusovo veselo oznanilo. Nadalje pravi, da »... Vse od Jeruzalema tja do Ilirika sem v velikem krogu dopolnil Kristusov evangelij« (Rim 15,19). Gre za pretiravanje, saj ni dokazov, da bi Pavel oznanjal v Jeruzalemu - poudariti želi le izhodiščno mesto, od koder se je evangelij začel širiti po svetu. Ilirik predstavlja mejo cesarstva in je zato nasprotje Jeruzalema, ki je, kot že rečeno, izhodišče oznanjevanja. V ozadju je seveda misel, da bo poslanstvo apostolov opravljeno, ko bo evangelij oznanjen vsemu stvarstvu.

Za konec poudarimo še to, da ko govorimo o Pavlovem razumevanju evangelija kot

razglasitvi opravičenja v Kristusu, moramo upoštevati, da se je Pavlova teološka misel nekoliko razvijala. Med nastankom Prvega pisma Tesaloničanom in Pisma Rimljanom je sicer samo šest ali sedem let. Tudi ko je pisal svoje prvo pismo (1 Tes), je že imel določene misijonarske izkušnje, a bi ga še vedno lahko označili kot začetnika v krščanskem misijonarstvu - zagotovo pa ni bil začetnik v času pisanja rimski skupnosti. Ostaja pa nesporno dejstvo, da je evangelij centralno sporočilo vseh njegovih pisem, in oznanilo, ki ga je kot apostol poslan oznanjevati vsem narodom, prepričljiv dokaz enotnosti Pavlove teologije.⁶

Franz Anton Maulbertsch, **Sveti Pavel**, 1759, olje na platnu, 200 x 113 cm, Madžarska narodna galerija, Budimpešta.

5 Pavlov evangelij – temelj pristnega krščanstva

V uvodu smo omenili, da tudi Cerkev v smislu skupnosti verujočih na tem svetu lahko razumemo kot njivo sadov Božjega kraljestva – ob koncu časov naj bi torej le-ta obrodila sadove Božjega kraljestva. A Sveto pismo, zgodovina in vsakdanje izkušnje nam povedo, da je tudi ta »njiva« polna raznega plevela, skratka primesi, ki ne obrodijo sadov in celo škodujejo. Lahko pa poskrbimo, da bi bilo na njivi čim manj možnosti, da bi ljulka uspevala in ne dušila rasti žita. Ravno to je namen Pavlovega evangelija: podati tisto resnico, ki predstavlja temelj in skupni imenovalac vseh kristjanov. Sleherni nauk, ki se s tem temeljem ne ujema, je potrebno odkloniti in ne dopustiti, da se naseli med nas in v nas. Problem je seveda v tem, da je to le temelj, ne pa še celotna zgradba. Kristjan v življenju potrebuje vse kaj več kot le izhodišče. Potrebna je podrobnejša opredelitev, pa naj bo to na liturgičnem, moralnem, pravnem ali kakem drugem področju in navadno se »primesi« začnejo pojavljati ravno tukaj. Kot smo omenili, so tudi Galačani verjetno razumeli Pavlov evangelij kot osnovo, ki pa so ga hoteli nekako nadgraditi s postavo – takšna domnevna nadgradnja pa z evangelijem nikakor ni združljiva. Lahko bi celo trdili, da evangelij, teološko gledano, predstavlja čisto nasprotje postave. Veljalo bi premisliti, zakaj so tako imenovani »agitatorji« od nejudovskih kristjanov sploh zahtevali sprejetje postave. Je šlo preprosto za konzervativne oznanjevalce, ki si niso mogli predstavljati pravovernosti brez postave, ali pa je tu prikrita nacionalistična želja po tem, da bi se s krščanstvom širila tudi nadvlada judovske kulture? So nekateri kristjani judovskega rodu po dolgih stoletjih, ko je bil njihov narod sam pod pritiskom in je prevzel kulturne navade svojih okupatorjev (na primer Babiloncev ali helenistične dinastije Selevkidov), končno tudi sami začutili priložnost, da na podoben način »zavladajo« drugim?

Ne glede na to, kakšen je odgovor, se je potrebno zavedati, da takšne in podobne nevarnosti v krščanstvu ostajajo še naprej. Izpostaviti velja ekumenizem, kjer kristjani še dolgo ne bomo za skupno mizo obhajali Gospodove večerje, če bomo skušali nadvladati druge, si med seboj konkurirati in drug drugemu očitati krivoverstvo. Pogosto gre pri trenjih med različnimi krščanskimi skupnostmi tudi za poskuse kulturne nadvlade oziroma nadvlade tradicije ene cerkve nad drugo – kar seveda za slednjo ni sprejemljivo. Izhodišče za rešitev tega problema nam podaja ravno apostol Pavel v svojih pismih: vsaka krščanska skupnost, ki ima iskrene ekumenske namene, naj v središče postavi evangelij, potem pa naj v skladu z njim pregleda, kaj naj bo dejansko tisti nujno skupni nauk vseh cerkva, kaj pa je predvsem s tradicijo pogojenega oziroma stvar verske prakse posamezne cerkve – nedvomno je potrebno dopustiti tudi drugačnost.

Literatura:

- Hawthorne G. F., Martin R.P.: *Dictionary of Paul and his Letters*. Intervarsity Press, 1993, 369-371.
 Lhose E.: Paul's interpretation of the Gospel in His Epistle to the Romans. V: *Bib* 76, 1995, 127-140.
 Matera F.J., Harrington D.J.: *Galatians*. Sacra Pagina Series, Vol. 9. Collegeville, Minnesota: The Liturgical Press, 1992, 48-51.
 Matjaž M.: *Eksegeza Nove zaveze. Pavlova pisma*. Skripta za 3. letnik TF. Ljubljana: 2003, 85-88.

1. E. Lhose, Paul's interpretation of the Gospel in His Epistle to the Romans, v: *Bib* 76, 1995, 131.
2. G.F. Hawthorne, R.P. Martin, *Dictionary of Paul and his Letters*, Intervarsity Press, 1993, 369-371.
3. M. Matjaž, *Eksegeza Nove zaveze, Pavlova pisma*, Skripta za 3. letnik TF, 2003, 85.
4. Prim. F.J. Matera, D.J. Harrington, *Galatians*, Sacra Pagina Series, Vol. 9, Collegeville, Minnesota, The Liturgical Press, 1992, 48-51.
5. Prim. M. Matjaž, *n.d.*, 85-88.
6. Prim. E. Lhose, Paul's interpretation of the Gospel in His Epistle to the Romans, v: *Bib* 76, 1995, 127-140.